

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 30.— Din. za naročnike v
inozemstvu 35.— Din. letno.
Posamezna številka po 1.— Din.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana,
razpise služb je plačati po 75 para za
vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg
poštne še 25 Din.

Telefon uredništva
štev. 312

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat 75 para
za nadaljnja uvrčenja primeren popust.
Oznanila sprejema upravništvo lista.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne
stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6./I.

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštnine

Ločitev šolske uprave od politične, ali — samo-uprava šolstva.

Poleg učiteljskih komisij, ki jih g. Radojevič uvaža v svoj načrt šolskega zakona s čl. 140, je zelo dobra stran njegovega načrta tudi ločitev šolske uprave od politične drž. uprave in s tem popolna samo-uprava šolstva v teritorialnem in personalnem pogledu.

Fakt, da je bil pri nas dosedaj šef politične drž. uprave vedno tudi vrhovni šef šolskega oddelka in se je razdelitev prosvetne uprave morala vedno ozirati na teritorialno politično razdelitev države, je dosedaj zelo oviral kulturni in prosvetni razvoj šolstva.

To oviro je gotovo uvidel g. Radojevič, da je predvidel ločitev šolske drž. uprave od politične državne uprave, s sledečimi členi:

Čl. 184. Z ozirom na uspešno napredovanje osnovnega pouka in narodne prosvete, se kraljevina razdeli na prosvetne oblasti.

Koliko prosvetnih oblasti je potrebno in katere upravne enote obsegajo, določa ministrski svet na predlog ministra prosvete, z ozirom na terenske in stvarne prosvetne razmere.

Ni potrebno, da se prosvetne oblasti zlagajo s samoupravnimi političnimi oblastmi.

Čl. 175. Minister prosvete razdeljuje na podlagi predloga prosvetnega inšpektorja in z ozirom na terenske in druge razmere šole v šolske okraje ter določa sedeže okrajnih šolskih nadzornikov.

Čl. 202. Vsaka prosvetna oblast ima svoj oblastni šolski odbor, ki ga tvorijo: (Op.: Ta je pač popolnoma na napačnem principu sestavljen in uvaža v njega faktorje, ki imajo malo pojma o osnovnem šolstvu in nič opravka z njim.)

Čl. 203. Predsednik oblastnega šolskega odbora je prosvetni inšpektor, nadomešča ga podpredsednik, ki ga izvoli odbor iz svoje arede pri prvi redni seji.

To je zelo dobra stran načrta šol. zakona od g. Radojeviča.

Princip, da naj načeluje in predseduje vsaki šolski korporaciji šolnik, je potreba izvesti povsod in z doslednostjo je delovati na to, da se teritorij prosvetnih srezov in oblasti ne bo kril s teritorijem političnih srezov in oblasti, kjer to zahtevajo interesi šolstva. Interes šolstva je prvi pri odločitvi v tem vprašanju.

Ako bi bilo potrebno upeljati tudi srezke šolske odbore, o tem so mnenja različna, eni so za to, da se jih upelje, drugim se pa zde nepotrebni. Vendar je treba upoštevati, kaj bi bilo bolj v korist šolstvu. V principu bi se moralo gledati, da bi bilo področje šolskih odborov kolikor mogoče malo, da bi bila uprava tem uspešnejša. Zlasti bi bilo treba, da bi bila tudi zdravstvena in tehniška stran šolske samouprave kar najbolj izdatna.

Glede zastopnikov v šolskih odborih pa se ne moremo strinjati z g. Radojevičem. V šolskih odborih naj bodo le oni zastopniki, ki imajo s tem šolstvom opravka in ki so nujno potrebni — ne preveč zastopnikov. Šolski odbori naj sestojijo iz enakega števila zastopnikov učiteljstva in staršev. Poleg tega so člani šolskih odborov šolski zdravstveniki in tehniki, ki jih voli šolska oblast sama. Naloga šolskih oblasti je samouprava. Funkcionarje si volijo iz svoje srede.

Zastopstvo staršev in učiteljstva se voli na podlagi splošne in enake volilne pravice za oba spola s proporcionalnim sistemom.

Šolski odbori naj imajo opravka izključno samo s šolskimi, zdravstvenimi in tehničnimi zadevami šolstva, izključno so pa iz njih kompetence vse zadeve (personalne in druge), ki se tičejo učiteljstva.

Pri šolstvu je treba ločiti pedagoško-didaktični del od administrativnega in temu še dodati zdravstveni in tehniški delež.

V vseh zadevah, ki se tičejo učiteljstva in vseh pedagoško-didaktičnih vprašanjih imej učiteljstvo svojo samoupra-

vo: V vseh pedagoško-didaktičnih vprašanjih imej prvo in zadnjo besedo učiteljstvo samo. Namesto jurista nastopaj pedagog! Kakor je sodnik v svojem poslovanju odgovoren le svoji vesti, s katero razlaga zakone in deli pravico; tako bodi učitelj neodvisen pri svojem delu, sam svoj gospod.

Učiteljstvo vseh stopenj in kategorij naj sodeluje z nasveti na svojih zborih in konferencah o vseh vprašanjih vzgoje in pouka: o učnih načrtih, metodah, knjižah, pripomočkih itd.

Učiteljstvo voli izmed sebe kot svoj izvrševalni organ pedagoške odbore ali komisije, ki tvorijo pedagoško-didaktični oddelk šolskih oblasti, to so »učiteljske kamore« ali zbornice. Učiteljske zbornice se imajo ozirati na sklepe učiteljskih konferenc in so njih izvršilni organ ali eksekutiva ter imajo poleg kompetence v pedagoško-didaktičnih zadevah tudi kompetenco v vseh vprašanjih, ki zadevajo personalno stran učiteljstva.

Učiteljske zbornice bi morale izvesti sledeče načelne personalne zahteve učiteljstva: Pri nastavljanju podaja učiteljstvo samo po komisijah (učiteljske zbornice) svoje predloge, ki jih mora šolska oblast uvaževati. Kvalifikacija šolskega nadzornika je javna, učitelj se sme v slučaju potrebe zagovarjati. Avanziranje bodi avtomatično po službenih letih in zmoglostih. Službeni in disciplinarni red odgovarja modernemu naziranju o pravicah in dolžnostih. Učiteljstvo uživa popolno državljansko svobodo in gmojno neodvisnost.

Glede kompetence in delokroga šolskih odborov je bil že preje govor, vendar se nam zdi potrebno naglasiti, da je oblastnim šolskim odborom potreba dati več pravic, da rešijo vse manjvredne in nujnejše zadeve že lahko sami v lastnem delokrogu, da s tem olajšajo delo ministrstvu in ga razbremenijo ter povzročijo, da bo šolska uprava hitreje funkcionirala.

Zato se nam zdi potrebno, da bi šolski zakon obsegal tudi le temeljna načela v posameznih vprašanjih, njih izvršilne

podrobne predpise pa naj bi prepustil ministrstvu prosvete, da jih izda pozneje. S tem bi se ministru prosvete na eni strani omogočilo, da zasliši vse prosvetne faktorje, predno predpise izvršitev katerega oddelka zakona, na drugi strani je pa ministru omogočeno, da izpremeni izvršilne predpise brez zakonodajne skupščine. Če se pri kakem vprašanju izkaže, da je načelo dobro in zdravo, a samo način izvršitve slab, s preobširnimi in prepodrobnimi izvršilnimi predpisi že v zakonu bomo prišli do predpisov, ki bodo marsikje in v marsičem neizvedljivi.

Tudi ločitev teritorialne prosvetne razdelitve naše države od politične razdelitve naše države moramo pozdraviti, ker s tem se je zagotovilo močne kulturno-prosvetne centre, ki bodo podlaga za čim enotnejšo državno jugoslovansko kulturo in čim enotnejšo prosvetno politiko in upravo.

Naši kulturni prosvetni centri so: 1. Skopje, 2. Kragujevac, 3. Beograd, 4. Novi Sad, 5. Sarajevo, 6. Split, 7. Zagreb, 8. Ljubljana. Tem se bodo morali podrediti ostali politični centri: 1. Bitolje in Priština, 2. Niš in Novi Pazar, 3. Šabac in Požarevac, 4. Bečkerak in Osijek, 5. Banja Luka in Tuzla, 6. Dubrovnik (Mostar — Cetinje), 7. Varaždin in Karlovac, 8. Maribor. Terenske razmere bodo pa odločevale, ako se prideli tudi Mostar in Cetinje, ali ostaneta samostojni prosvetni oblasti.

Važni momenti govora za to, da so prosvetne oblasti večje od političnih.

Prosvetni položaj Prekmurja.

Poziv v Prekmurje.

V zadnjem času se je mnogo govorilo in pisalo o šolstvu v Prekmurju. Višji šolski svet je izdal oklic na učiteljstvo, da bi se prostovoljno prijavilo za službovanje v Prekmurju. Kakor pa mi je znano, je bil brezuspešen. Kaj je vzrok temu?

Predvsem moramo pomisliti, da je Prekmurje ona pokrajina, ki je bila sto-

sebi vse občutke skladateljevega življenja. Ako bi bilo to mogoče, tedaj bi bila takšna skladba nekaj muzikaličen Maggi in bi spadala v glasbeno kemijo. Meni je na vsak način ljubša pristna, krepka juha, ker hočem, kakor vsak človek uživati, požirati in ne vem, kaj še vse. Trdil je dalje, da je deklamacija največja vrlina Rista Savina in je navel v dokaz balado: Skala v Savini (Novi Akordi II. l. 2. zv.). Iz primerov, ki sem jih izpisal* iz skladbe, se vsak lahko prepriča, v koliko odgovarja ta trditev dejstvom. Zadržuje, da si zapoje na poljubnem tonu besede v taktu in da jih primerja z naravnim govdom stavka.

Stran 23

3/4 Če tu — di te se ne po znam —

Stran 28

Tu — združim zdej — se jaz — ste boj!

Razen citiranih fraz se nahaja še vse polno podobnih, katere bo glasbenik

* Navedel sem jih grafično, ker ni bilo drugače mogoče. Dvojne črte značilno taktne, enojne posamezne udarce, vodoravne pa trajanje zloga.

kmalu našel. Po mojem skromnem mnenju, bi bila balada brez te hibe izborna. Savin pa je med tem prehitel g. Kogoj in deklamira v novejšem času neprimerljivo bolje.

G. Romanovski je pevec s cvetočim, čistim glasom, polnim metala, z brezhlebnim nastavkom in z jasno izgovarjavo, ki mu jo moramo tem višje šteti, ker ni Slovenec. (Opaziti je bilo le nekatere malenkosti n. pr. šali mesto žali.)

Navzlic mnogim vrlinam je imela matineja svojo senčno stran: temeljito ni bila naštudirana. To so pričale ponovno diletantske razlike v ritmu, med pevcem in igravcem. Gospod Kogoj je čutil, da vse ne bo šlo po sreči, zato se je opravičil koj v začetku s pomanjkljivimi pianističnimi zmoglostmi. Mislim pa, da istočasno udarjanje obeh rok ni umetnost. Malo aytokritike in dobre volje in ta kronična napaka bi izginila v par dneh. Dočim so bile pesni po večini prav pojmovane, sta se mi zdeli »Ostani zdrav« in »Pregovorjena ljubezen« prepočasni. »Predsmrtne« pa je manjkalo onega pripovednega tona, ki ga ta pesem zahteva.

Slične prireditve so vzgojnega in etičnega pomena: zato jih je treba koli-

kor mogoče podpirati. Vzgojne so zato, ker predočujejo lajku razliko med staro in novo glasbo. Njih etični pomen pa tiči v tem, da ga učijo spoštovati tudi dela naših prednikov. Upam, da ne bodo delile matinee usodo mnogih kulturnih prireditev, ki so vsled malomarnosti publike zaspale: zato naj vztraja gosp. Kogoj na začetki poti in marsikdo mu bo hvaležen.

III. jubilejni koncert Glasbene Matice.

S sporedom tega koncerta, ki izpolnjuje vrzeli Betetovega večera in matinee, (ako ravno ne še vseh), je šel mimo poslušalca skoro ves razvoj slov. samospeva. Zadnji sklenjen člen verige v tem razvoju, oz. zadnji pozitivno točko, tvori markantna osebnost Lajovičeva. Pred njim pa opazimo naše najmlajše, ki so si tam v daljavi nekje zasadili nove cilje. Današnje stališče primerjamo lahko z drevesom, ki nam nudj zrelo sadje in cvetoče mladike obenem.

Po razporedbi skladb, je bil Kogojev spored učinkovitejši sestavljen. Imel je namen delovati z notranjo silo, medtem ko je ta malo cikal na zunanji efekt. Višek večera sem občutil v »Begunki pri zibelci«. Ne Zupančič ne Lajović nista begunca, zato pa umetnika, prežeta čistega nacionalnega idealizma, ker bi dru-

LISTEK. Matineja.

Gledal sem obraze, ki so stopali v dvorano. Povečini so bili skeptični, nekateri bojoviti, vsi pa radovedni. Mnogi so kazali tudi pomilovalni smehljaj, ki pa je bil bolj karikatura duševne nesigurnosti.

Kogoj ni ženjalen, zato pa žubori iz njega revolucija in inicijativa. Danes udriha, recimo po Rukavini, jutri bo udrihal z isto hladnokrvnostjo po klavirju. Sedaj opazi vse polno senčic v koncertni dvorani, kmalu nato pa jih bo silpal sam i. t. d. Da je pa resen glasbenik, ki nekaj hoče, je pokazal z inicijativo za matinejo, z izbero sporeda in z izbero pevca, ki naj bi ga podal. Že sedaj pa omenim, da z izbero pianista ni imel sreče.

Nad vse zanimiv je bil njegov uvod, v katerem je skušal v kratkem orisati naše glasbenike in njihovo delovanje. Žalibog, da ni bilo mogoče vsega razumeti, ker je govoril mestoma nerazločno. V kolikor se je pa razumelo, so bile nekatere misli prav lepe, dočim bi se dalo marsikateri debatirati. Povdarjal je n. pr. samospev, edince, ki združuje baje v